

Olga Buzinovska
Sergejs Buzinovskis

VOLANDA NOSLĒPUMS

Sensacionāls
skatījums uz romānu
«Meistars un Margarita»

No krievu valodas tulkojis KĀRLIS RIEKSTIŅŠ

Mākslinieks VIKTORS PARKOVŠ

Лицензионный перевод с русского языка произведения под названием «Тайна Воланда», ISBN 5–98857–015–5, Бузиновский С., Бузиновская О., опубликованного ООО «Лев и Сова», Copyright © (2007 г.).

Все права защищены. Никакая часть книги не может быть воспроизведена или передана в любой форме или любым способом, электронным или механическим, включая фотокопирование, запись или с использованием информационных систем передачи и хранения данных без разрешения автора.

Издание на латышском языке опубликовано 2008 Copyright © 2008.

ISBN 978–9984–800–56–1

© «Izdevniecība Avots», 2008

© K. Riekstiņš, tulk., 2008

© V. Parkovs, māksl. nof., 2008

Un mācekļi piegāja pie Viņa un sacīja: «Kāpēc Tu uz tiem runā līdzībās?» Bet viņš atbildēja un tiem sacīja: «Jums ir dots zināt Debesu valstības noslēpumus, bet viņiem tas nav dots. Jo, kam ir, tam tiks dots, un tam būs pārpilnība; bet, kam nav, tam tiks atņemts arī tas, kas tam ir. Tāpēc Es uz tiem runāju līdzībās, jo tie redzēdami neredz un dzirdēdami nedzird un nesaprot.»

Mateja evaņģēlijs,
13:10–13

PA NEREDZAMĀ PĒDĀM

I

– Vai jūs man, lūdzu, nepateiktu, pa kuru ceļu es varu no šejienes aiziet?

– Tas stipri vien atkarīgs no tā, kur tu gribi nokļūt, – Kaķis atbildēja.

– Man gandrīz vienalga, kur, – Alise sacīja.

– Tad jau arī ir vienalga, pa kuru ceļu tu ej, – teica Kaķis.

– Ka tik es kaut kur nonāku, – Alise kā paskaidrojot piebilda.

– Ai, kaut kur tu noteikti nonāksi, – teica Kaķis. – Ja vien pietiekami ilgi iesi!

L. Kerols

Alises piedzīvojumi Brīnumzemē

1. «Slepenie mīti»

«Kungs, palīdzi pabeigt romānu!» Bulgakovs ierakstīja savā dienasgrāmatā. «Meistara un Margaritas» rokrakstu viņš dēvēja par «slepenajiem mītiem». Bet dažas stundas pirms nāves Mihails Bulgakovs ar acīm norādīja uz kartona mapi un nočukstēja: «Lai zinātu... lai zinātu...» Mirstošajam diezin vai varēja sagādāt raizes laikabiedru atzinība.

«Jūsu romāns vēl sagādās jums pārsteigumus,» apsola Volands. Pirmajā nodaļā mūsu acu priekšā pavīd «neredzamais cilvēks» Korovjevs, bet noslēpumainais svešinieks runā par rokrakstu atšifrēšanu: «Valsts bibliotēkā pie jums ir atrasti Aurilakas Herberta rokrakstu oriģināli no desmitā gadsimta. Nu, un man ar tiem jātiek galā.» Bet varbūt «jātiek galā» ar paša Bulgakova romānu?

Pirmām kārtām – kas ir Volands? Mums iztapīgi pasaka priekšā: sātans. Kas viņu tā nosauca? Nakts viesis, kas ienāca Ivana Bezpajumnieka palātā un uzdevās par meistaru. Vērīgs lasītājs atceras, ka sestdien pēc balles abi mīlētāji nokļuva pagrabistabā pie meistara. «... pirmoreiz kopš tās rudens nakts viņš bija noskuvies (klīnikā bārdu viņam tikai apcirpa ar mašīniņu).» Ja līdz sestdienas vakaram meistaram bija bārda, kas tad ienāca pie Ivana naktī no ceturtdienas uz piektdienu – «... noskuvies cilvēks ar tumšiem matiem, smailu degunu, nemierīgām acīm un matu

Uz Zemes parādījās dīvaini slimnieki – «sprēgi». Mutanti pārcilvēki. «Sugas ietvaros izveidojas jauna suga, un mēs to saucam par ģenētisku slimību.» Gara titāni apmetās netālu no mazas kūrortpilsētiņas dīvainā iestādē, ko pilsētnieki sauca par leprozoriju. Turpat blakus atradās «slimnieku uzņemšanas nodaļa», kas bija nomaskēta par sanatoriju «Siltie avoti», – šeit notiek slepena cilvēku «filiācijas» pārbaude. Vairāki atpūtnieki jau kļuvuši par jauniem «sprēgiem».

Šāds sižets ir romānam, kuru raksta darba «Klibais liktenis» galvenais varonis – Maskavas rakstnieks Sorokins. Arī viņš jūtas atsvešināts: «Nevaru ciest komunicēšanos ar svešiem cilvēkiem. No otras puses, man piepeši ienāca prātā, ka kaut kas tāds ir bijis arī agrāk: vai nu trolejbusos, vai metro, vai tādās kafejnīcās, kur mani neviens nepazīst, tukšo vietu man blakus ieņem pēdējo, kad citu brīvu vietu vairs nav. Es kaut kur esmu lasījis, ka ir tādi cilvēki, kuru izskats vien apkārtējos izraisa vai nu bīklumu, vai pretīgumu, vai vispār instinktīvu vēlēšanos turēties tālāk.»

Tas, par ko rakstīja Felikss Sorokins, negaidot izrādījās patiesība, – viņš pats kļuva par augstāko spēku uzmanības objektu. Taču būtība nav «ģenētiskajā mutācijā» – no cilvēces tiek izdalītas nemirstīgās būtnes, kas aizmirsušas par savu īsto dabu. Atmiņa sākusī atgriezties, un rakstnieks batālists, negaidīti sev pašam, ķeras pie «Mūsdienu pasaku» rakstīšanas. «Felikss» – «laimīgais». Strugacki mājienu dublē: «Viņš tagad bija gluži vienkārši uzbudināti, piedauzīgi, neprasmīgi laimīgs...» Sorokins to pašu raksta par savu varoni: «Diāna Laimīgā.» Un nu vairs nav iespējams neatcerēties slaveno frāzi no «Smaragda plāksnītes»:

«Cilvēki ir mirstīgi dievi, dievi ir nemirstīgi cilvēki. Laimīgs būstas, kurš to sapratīs!»

«Izcēlās karš debesīs, Miķelis ar saviem eņģeļiem sāka karot ar pūķi. Pūķis un viņa eņģeļi turējās pretim. Bet tie nespēja, un tiem nebija vairs vietas debesīs. Lielais pūķis, vecā čūska, to sauc par velnu un sātanu, kas pieviļ visu pasauli, tapa gāzts; viņš tika nomests uz zemi un līdz ar viņu tā eņģeļi.» Daudzi teologi sacēlušos eņģeļus no Jāņa Atklāsmes grāmatas identificē ar Dieva dēliem no Pirmās Mozus grāmatas sestās nodaļas. To pašu domu ļoti izsmalcināti pasaka Strugacki: pirmajā nodaļā Sorokins strādā pie filmas scenārija par partizāniem, bet pēc tam pārļasa dāvinājuma ierakstu vienīgajā grāmatā, kas palikusi no tēva, – par «Krimas Sacelšanās armijas komandiera vietnieku».

Noslēpumainais cilvēks, kas vada Sorokina likteni, cenšas Spēlētājam atgādināt par cīņu, kā arī to, kas viņš īstenībā ir. Turklāt nepazīstamais pieņem Bulgakova izskatu un sauc sevi par Mihailu Afanasjeviču tikai tāpēc, lai dotu mājienu uz apokaliptisko karu debesīs. Viņš parādās arī kritušā eņģeļa izskatā un savam aizbilstajam iedod Pastarās tiesas tauru notis. Sorokinam jānoprot, ka «kritušais eņģelis» ir viņš pats, bet notis ir erceņģeļa Mihaēla «vizītkarte»: tieši viņam jāpūš taure laiku beigās. «Šajā mirklī mani pārņēma apbrīnojama sajūta. Viņš it kā gribēja man kaut ko pateikt, uzvedināt uz kādu domu. Viņš itin kā klauvēja pie kādām man nezināmām manas apziņas durvīm.»

Meklējumi, pārbaudes un «pirmdzimtības tiesību» atjaunošana – pēc šādas shēmas uzrakstīti gandrīz visi Strugacku darbi. Atliek tikai salīdzināt tos ar dažām reālijām.

«Pilsēta pārsteidza viņa iztēli. Tā spiedās pie zemes, visa kustība šeit notika vai nu pa zemi, vai zem zemes, gigantiskas platības starp mājām un virs tām bija tukšas, atdotas dūmiem, lietum un miglai.» Tāda izskatās citplanētas pilsēta darbā «Apdzīvotā sala».

Bēkona aprakstītais ciedra šķirsts jeb šķirstiņš ļoti atgādina Derības Šķirstu. Nav nekāds brīnums, ka ierēdnis, kas sagaida ceļotājus, ir tērpies zilā kaftānā, bet rokā viņam ir koka zizlis ar ziliem galiem. Pie kuģa viņš piepeld ar zeltu rotātā koka laivā. Mēs redzam arī vienu no ievērojamākajiem salas augstmaņiem, kas sēž zem zila baldahīna; abās pusēs stāv zēni baltos tērpos. Balts, zeltīts, zils... Un vēl kāda interesanta detaļa: šķirsts piepeldēja divdesmit gadus pēc Kristus augšāmcelšanās. 20. gadsimts?

1944. gadā žurnāls «Krasnoflotec» publicēja Jefremova stāstu «Varavīkšņaino viņu līcis». Stāsta sižets ir visai interesants: padomju amfibijlidmašīna lido uz ASV ar kādu «svarīgu kravu», no kuras «daudz kas atkarīgs sarežģītajos kara likteņos». Ekipāža nomaldījās no kursa un nosēdās Floridā – mazā sirdsveida līcī. Pilots tur atklāja neparastus kokus – tie bija balti, taču ar «brūnu serdi». Koki aug tieši no ūdens un piešķir tam Dzīvības Elikšīra īpašības. Dažus kokus lidmašīna nosēžoties nolauza, lidotājs koka gabaliņus atveda uz Maskavu un atdeva profesoram, kurš ilgi un nesekmīgi meklēja līdzīgu augu. Izrādījās, ka to ir aprakstījis slavenais alķīmiķis Atanaziuss Kirheruss, nosaucot to par eizenhartiju. Baltā koka noslēpumu zināja jezuīti: viņi dāvināja karaļiem kausus, kas bija izgatavoti no šā koka serdes.

Šifrs šeit ir ļoti vienkāršs: jezuīti ir «Jēzus biedrības» locekļi. «Vērtīgā krava», bez šaubām, ir Grāls: ne velti lidotājs apmeklēja profesora laboratoriju un dzer «burvju dzērienu». Viss tāpat kā Bulgakovam! Stāsta apslēptais sižets skaidrāk par skaidru apstiprina mūsu hipotēzi, ka Kauss uz laiku pārvietots uz ASV. Bet kā izskaidrot «ar koku» saistīto tematu? Acīmredzot ar Grālu saistīts vēl kāds artefakts – visnoslēpumainākais un varenākais. Skaidri noprotams, ka šis priekšmets atrodas Krievijā: pirms

lidojuma pilots redz tikko nocirstu koku celmus (atcerieties baltos brīnumkokus, ko nolauza lidmašīna!), bet uz skrejceļa – «varavīkšņainus eļļas plankumu apļus». Lai lasītājs šīs zīmes nepalaistu garām neievērotas, autors liek varoņiem noklausīties neesošu Čaikovska darbu – «Bērziņš». Vijoles skaņās viņiem šķiet sadzirdamas Krievzemes mežu šalkas.

Glabātāja vārdu Jefremovs iešifrējis īpaši rūpīgi. Pirmkārt, šis cilvēks ir saistīts ar jūras aviāciju un ar lidojumu uz ASV. Otrkārt, viņš ir alķīmijas Adept: hidroplāns vairākas reizes tiek nosaukts par putnu – par baltu un sidrabotu putnu, kā arī par albatrosu (latīniski *albus* – «gaišs»). Treškārt, lidmašīna piezemējās sirdsveida līcī, bet brīnumainā koka nosaukums atvasināts no nedaudz pārveidota vācu vārda, kas tulkojums kā «dzzelzs sirds». Noslēpumainā krava, koka un lidmašīnas baltā krāsa, kā arī «dzzelzs sirds» atsauc atmiņā slavenu skotu vienības karagājienu, vedot uz Svēto zemi mirušā karaļa sirdi. Tā glabājās sirdsveida dzelzs kārbā. Kad skotiem uzbruka saracēņi un viņiem draudēja sakāve, skotu vienības vadonis iemeta saracēņu vidū «dzzelzs sirdi». Tādējādi viņš mainīja «kara likteni» (tāpat kā «vērtīgā krava», ko aizveda uz ASV): uzbrucēji šausmās izklīda. Šie notikumi aprakstīti A. Konana-Doila romānā «Baltā vienība». Karaļa vārds ir Roberts. Ar šo pašu atslēgu atveras arī otras «vērtīgās kravas» noslēpums: šķirsts no baltā ciedru koka ir Derības Šķirsts. Kļūst saprotams arī, kāpēc Jefremova attēlotais koks iekrāso ūdeni zilā krāsā ar zeltainu mirdzumu: ar zeltu apšūto šķirstu slēpa zem zilas ādas.

(Salīdzinājumam var atcerēties citu Jefremova stāstu, kas datēts ar 1944. gadu, – «Hellēņu noslēpums». Stāsta varonis redz zilu kausu un vara «plāksnīti».)

Divas krāsas vēl nav varavīksne. Kāpēc stāsta nosaukums ir «Varavīkšņaino viļņu līcis»?

«Tad Dievs sacīja: «Šī ir mana derības zīme, ko Es celšu starp Sevi un jums un ikvienu dzīvu radījumu, kas ir ar jums, uz mūžu mūžiem. Savu varavīksni Es lieku padebešos, tā lai ir par derības zīmi starp Mani un pasauli.»» Pirmā Mozus grāmata, 9. nodaļa.

...1965. gada 21.februārī laikraksts «Pravda» publicēja direktīvas ievirzes rakstu, aicinot «plašāk iepazīstināt padomju lasītājus ar progresīvās aizrobežu literatūras labākajiem paraugiem». Izdevniecībai «Molodaja gvardija» jaunās vēsmas nebija negaidītas: jau aprīlī tika parakstīts iespiešanai slavenās «Mūsdienu fantastikas bibliotēkas» pirmais sējums. Kas tad atlasīja «labākos paraugus»? Lūk, redakcijas kolēģijas locekļu saraksts: literatūras zinātnieks Kirils Andrejevs, rakstnieki Ariadna Gromova, Sergejs Žemaitis, Ivans Jefremovs, Arkadijs Strugackis un Jeremejs Parnovs. Bet pēc septiņiem gadiem Parnovs saņēma no Jefremova neparastu dāvanu. Viņš pats par to raksta darbā «Lotosa dievi» (1980): «Reiz rakstnieks Ivans Antonovičs Jefremovs man uzdāvināja zaļu, sen apsūbējušu budistu statujas atlūzu. Tā bija skaista bronzas roka, kuras pirksti veidoja figūru, ko mēs pazīstam kā «mācības ratu». Nezināmā bodhisatvas roku viņš bija atradis Gobi tuksnesī kalna pakājē...»

Pārcelsimies uz septiņdesmit otrā gada karsto vasaru. Gandrīz vienā laikā ar rakstu par «neredzamo lidmašīnu» tika nodrukāts Jeremeja Parnova piedzīvojumu romāns «Marijas Mediči šķirstiņš», kas toreiz bija bestsellers. No šīs grāmatas padomju cilvēki pirmo reizi uzzināja par albiģiešiem, templeišiem un rozenkreiciešiem, kas glabājuši senos tīstokļus, Grāla kausu un Filozofu Akmeni («sarkanā vīna krāsas dimantu», «kristālu, kas sevī uzsūcis noslēpumaino zvaigžņu enerģiju»). Atmiņā īpaši saglabājušās Monsegīra krišanas ainas, albiģiešu garīdznieku smailgalu cepures, kā arī viņu simboli, kas pazīstami ikvienam

Satura rādītājs

I. PA NEREDZAMĀ PĒDĀM

1. «Slepenie mīti»	6
2. «Viņu nav iespējams nepazīt».....	9
3. «Tam, kurš labi pazīst piekto dimensiju...»	13
4. «Sarkanais barons».....	18
5. Ārzemju konsultants	23
6. «Ievāciet ziņas par visu manu dzīvi».....	26
7. «Tipisks Progresors»	32
8. «Manā apziņā dzimst noslēpums...»	36
9. «Mēs visi esam ļoti, ļoti lielu pateicību viņam parādā»	38
10. Neatvērt līdz 2197. gadam	42
11. Laika paātrināšanās	46
12. Dzīvības konstante	50
13. «Citas pasaules iespējamība»	53
14. Eksperimentāli pārbaudīts fakts	57
15. Progresori un Konservatori	59
16. Kundalinī proletariāta diktatūrai	64
17. «Vispārējās labklājības meklētāji»	68
18. Nepieejamais un neredzamais	74

II. «AK DIEVI, DIEVI!...»

1. «Baltu rožu vainadziņā...»	80
2. «Pat mēnesnīcā man nav miera...»	85

3.	«Manuskripti nedeg».....	89
4.	«Atons» gandrīz nav redzams	93
5.	«Ieradies priesteris!»	97
6.	«Interesantie Bēkona rokraksti»	100
7.	«Savus sacerējumus es šifrēju...»	103
8.	Kur radās kaļīta?.....	107
9.	«Tāds daudzums grāmatu»	111
10.	Aleksandrija	114
11.	«Pati svaigākā un jaunākā no visām stacijām»	116
12.	«Vienā stāstā meklē citu...».....	121
13.	«Cilvēks ir nemirstīgs, un tāpēc viņam bez gala jāmirst»	124
14.	«Palīdzība slīcējiem ir pašu slīcēju rokās!»	127
15.	«Pazudušais dēls atgriežas mājās»	130
16.	«Laimīgs būs tas, kurš to sapratīs»	135
17.	«Nevis pie Tisas upes...»	139
18.	«... līdzīgs Bulgakova Volandam»	142
19.	«Visiem nav viena vienīga nākotne»	147

III. REZERVES IZEJA

1.	Misijas meklējumi	152
2.	«Vērša gājiens»	156
3.	Roze un krusts	159
4.	Veneras sargs	163
5.	Lielais Meistardarbs	165
6.	«Man ir pārāk liela sirds»	169
7.	Gumijas ābols	172
8.	«Uzzīmē man jēriņu!»	176
9.	«Ivana apziņas sašķelšanās»	179
10.	«Tika aizrauts trešajās debesīs»	181
11.	«Tas notika Gribojedovā».....	187
12.	«...un apzinās feju klātbūtni»	193
13.	«Kubas profesors»	196

14.	Sarkanajā Mājā	199
15.	«Tai jūrā tālā, Bujanēs salā...»	201
16.	«Drausmīgais ūķis»	206
17.	«Iemirdzējās krasta bāka...»	209
18.	«Murgainā celtne»	214
19.	Barzaka – Barskas birzs – Barviha?	217
20.	«Tērauda Putns»	219
21.	«Prāts metālrokas devis, spārnus brīvos...»	221
22.	Parīzes noslēpumi	224
23.	Meistars F.	227
24.	«Krievs Itālijā»	231
25.	Aukstā uguns	234
26.	«Tas ir lietās apslēptais gars...»	238
27.	«Privileģēts stāvoklis attiecībās ar Visumu»	241
28.	«Visvarenākais pasaules spēks...»	244
29.	«Parādījās siena ar caurumu...»	248
30.	«Mans ķermenis ir pārāk smags»	251
31.	«Transportlīdzeklis»	254

IV. «ATDALI SMALKO NO RUPJĀ...»

1.	«Augšup pa mēness kāpnēm»	260
2.	«...un rodas virsapziņa...»	263
3.	«... ganīs ar dzelzs zizli...»	267
4.	«Ne vairāk un ne mazāk»	270
5.	Kausa bruņinieki	274
6.	«Kad guļošais modīsies»	279
7.	Dzīvības ūdens	285
8.	<i>Primus</i> – pirmais	288
9.	«Pirmais Dieva ceļos»	292
10.	«Jums patīk aviācijas benzīns?»	294
11.	«Eiļas pievadcaurule»	296
12.	«Pa šo ceļu, meistar, pa šo!...»	299

13.	Stacijas uzraugs.....	302
14.	Zvaigznes un taures*	306
15.	Divas saules.....	309
16.	«Savā varavīkšņainajā apspalvojumā...»	311
17.	Savējais starp svešiem.....	314
18.	Neredzamais krusts	317
19.	Ra ķermenis.....	320
20.	Iziet spogulim cauri	323
21.	«Viņa vaiga durvis».....	326
22.	Tarabaras karaļa vārda zelta atslēdzīņa	330
23.	«Dieva valstība ir jūsu vidū»	333
24.	«Jebkurā mūsu telpas punktā...»	337
25.	«Vecās dāmas vizīte»	342
26.	Mikrokosmonautika	344
27.	«Vienīgā iespējamā bezgalība».....	346

V. «IEZIED SAVAS ACIS, LAI REDZĒTU»

1.	«...nekas jums nebūs neiespējams».....	354
2.	«Lejas pilsēta»	358
3.	«Patiesība atklāsies tikai tiem, kas...»	360
4.	«Apsveicu jūs, pilsoni pilišu pūtēj!»	365
5.	«Garu materializēšana un ziloņu izsniegšana»	367
6.	«Zirgs», «kučieris», «braucējs».....	371
7.	«Halucināciju auglis».....	375
8.	«Meistara izbrīvēšana».....	382
9.	«Upē noslikušo atdzīvināšanas paņēmieni».....	385
10.	Avīzes viduslapa	389
11.	«... sveču gaismā rakstīt ar zoss spalvu».....	392
12.	«Tā aiztraucās neizmērojamā laika telpa»	397
13.	Dāvida zvaigzne	401
14.	«Baltajā, asinssarkani oderētajā mantijā...»	406
15.	Riči krāteris	411

16.	«Fileass, manekens cilindrā...»	415
17.	«Trauks, kas piepildīts ar kaut ko svētu»	420
18.	«Ērkšķu vainagu uzlika citam...»	424
19.	«Viņš kļuva par dievu spēļu dalībnieku»	426
20.	Lakats un akmens	430
21.	«...viss gaiss pēkšņi smako pēc kapličas»	435
22.	Asfalta ezers	438
23.	Vara tistokļa noslēpums	442
24.	Pa žiletas asmeni	445
25.	Sešdesmit četri lauciņi	451
26.	«Cilvēku zvejnieks»	453
27.	«Tikai jāaiziet tur...»	456
28.	Pilsēta N.	460
29.	«Volga, Volga»	465
30.	«Spēle izcilāko mērķu vārdā...»	468
31.	«...kamēr ir uguns zem katliņa»	471
32.	Baobabu sēklas	473
33.	«Jātnieks Zelta Piķis»	478
34.	«Likteņa šķēps»	482
35.	«Asins akmens»	484
36.	Svētais baseins	488
37.	Tempļa rēgs	492

VI. «TAD ES ATGRIEZĪŠOS»

1.	«Skārds un bekons»	496
2.	«Pestītājs mīlēja tevi vairāk nekā citas sievietes»	500
3.	«Ģenealogiskie koki stiepjas garumā un plešas plašumā...»	503
4.	Pusēna noslēpums	507
5.	Derības Šķirsta pēdas	512
6.	«Es – Mozess!»	518
7.	«Ak, šis Puškina!»	528
8.	«Trijnieks, septiņnieks un dūzis»	531

9.	«Pīķa dāmas» noslēpums	534
10.	«Pēdas ved uz Čehiju»	540
11.	«Bartini Lāzne»	547
12.	«Iegruves kapitālremontam...»	550
13.	«Zem baltas zvaigznes slēpjas ala...»	553
14.	«Līdzīgi spogulim»	557
15.	«Adrijas jūrā tika atrasta zivs».....	560
16.	«... un nocirta tam labo ausi».....	564
17.	«...kā gans šķir avis no āžiem».....	572
18.	«Vēl deviņpadsmit stundas «Gulbis» būs sasniedzams mūsu signāliem!»	576
19.	«Tad es atgriezīšos»	581